

Berend Iván

A gazdasági növekedés a kétezredik évben is folytatódik¹

Világunk természetes dolga, hogy a különböző régiókban és országokban, az egymástól eltérő társadalmi formákban élő emberek történelmi léptékkal mért időben több és több terméket és szolgáltatást állítanak elő és fogyasztanak el. A világ gazdasága ezután is növekszik, az egy főre jutó teljesítmény hosszabb távon szemlélve reálértéken és naturáliákban számolva is több és több lesz. Évezredek tapasztalata szerint ez így volt és feltehetően így is lesz. A gazdasági folyamatokat, a különböző formájú ciklusokat a század- és az ezredfordulók eddig sem bontották és feltehetően ezután sem bontják meg. Az általános életfelfogás következtében alakult ki az ismert mottó: navigare necesse est (hajózni pedig kell), a dolgok természetesen mennek. E gondolat közgazdasági parafrázisaként mondhatjuk; crescere necesse est (növekedni pedig kell) és valóban, a gazdaság növekszik. A dolgoknak persze mindig van általános és aktuális jelentőségük.

A tapasztalt emberek nem tesznek fel olyan kérdést, hogy az ezredforduló után után növekszik-e a világ gazdasága. A kérdés csak az lehet, hogy milyen gazdasági helyzet, szerkezet, minőség jellemzi az évezred utáni közelebbi és távolabbi esztendőket. Nyomatékosítva a kérdést: az ezredfordulót egy dinamikus gazdasági növekedési helyzetben éljük meg, míg a korábbi század- és ezredfordulókra lassú növekedési helyzet volt jellemző. Ettől a huszadik század fordulója a kivétel, mert akkor Európában és az Amerikai Egyesült Államokban a növekedési ütem a mai mértékű volt.

Rendelkezésre áll a szakirodalom, a közgazdák, a gazdaságstatisztikusok alkotásai, meg az emberi általános tapasztalatai és ezek az adatok vitatva, elfogadva, elvetve hosszú idősorban, nagy időtartamra visszatekintve léteznek. A statisztikát persze egyértelműen elfogadni, sem egyértelműen elvetni nem lehet. A létező írások és adatok feldolgozása mint mindig és

¹ Az írás elkészítéséhez segítséget a Magyar Tudományos Akadémián meghirdetett „A gazdasági pálya emberi tényezőinek esetei” című A. 1608/II. számú OKTK Közalapítványon elnyert kutatás eredményei adtak.

minden tapasztalat szerint a felhasználónak nemcsak a tudásáról, hanem a felfogásáról is szól.

Minden jövőhelyzet felvezetése csak a múlt tényeiből és a ma érvényesülő felfogásból keletkezően lehetséges. Az ezredfordulón (magam a század háromnegyedét megéltem) joggal tekinthetünk vissza az elmúlt félévezrednek szakértői becslésekre épült, és az immár 180 évre létező statisztika korrektebb és a részletesen kidolgozott adataira. Az átlagok hamis csábítása ellenére azok is állítanak fontos dolgokat, de mellette a gazdaság és a társadalom szerkezeteinek helyzete néha paradox módon az átlagból következtethető konzekvenciák ellenében, azzal szemben állnak.

Az 1500 és 2000 közötti fél évezred alatt a földi világ népességének száma majdnem tizenháromszorosára, a gazdaság összes teljesítménye tizenkétszeresére, az egy főre jutó teljesítmény (GDP) kilencszeresére nőtt. Ezt az tette lehetővé, hogy az összes teljesítmény 112-szeresére emelkedett. Az egy főre jutó teljesítmény (GDP), ötszáz esztendő alatt átlagosan 50–70 évenként kétszereződött meg. A megkétszereződési átlag a hosszú öt évszázad alatt különbözőt, hiszen 1500 és 1820 között csupán egyszer volt kétszereződés, míg az egy generáción belül megélhető kétszereződés csak e század második felében alakult ki.

Nagyon fontos, hogy a jelzett ütemek az évi teljesítményekre (termelés, output) és nem a fogyasztás jelölésére vonatkoznak. Ha ebből a teljesítményből többségében nem hatékony beruházásokat fedeztünk, ha piacképtelen, jövőjevesztett termékek előállításra szolgáló eszközöket vásárolunk, ha adósságot fizetünk, ha elháborúzzuk, ha elmulatjuk, akkor mondhatni mindegy, hogy a növekedési ütem hány százalékos. Nem a magasság és nem is csak az előjel a fontos. Ha a népesség ellátása, ennivalója, ruhája, nyugdíja, lakása, kertje, iskolai és iskola utáni tanulása, szórakozása, felhalmozása, kultúrája, egészségesen eltöltött szabadideje, testi és lelki egészsége, befektetései, babakocsi és autó vagy bútor vagy ház/lakás vásárlása, megtakarítása és még sok más függ a gazdasági növekedéstől, akkor fontos lesz, hogy az hány év alatt kettőzódik meg. A megkettőződés azt is jelentheti, hogy a 20–25 éves keresőképes, aktív ember a gyermekének már annyi fogyasztását fedezheti, mint amennyit – önmaga fogyasztása.

A társadalom csoportjai, családjai, tagjai azt is kérdezhetik, hogy az egy főre jutó elosztható GDP megkettőződés ideje, melyik társadalmi csoportnak tízszeresedés és melyiknek egyszereződés vagy kevesebb? A magyar praxisban öt esztendőn keresztül (a háztartás-statisztika szerint 1993 és 1998 között) a jövedelemtulajdonosok tizedei polarizálódtak (a statisztika csak a bejelentett jövedelemmel számolhat). Az átlagos jövedelemnek 1993-ban az alsó jövedelemtulajdonos tized (egymillió ember) 44%-át, a felső tized 198%-át birtokolta. 1998-ban e két jövedelemtized távolsága az átlagtól 41% és 205%. Az 1998. évi átlaghoz képest a lakosság fele nagyobb távolságra került és a felső decilis 7%-os távolságnövekedése (198 és 205) kivételével csak a hetedik, nyolcadik és a kilencedik jövedelemtizeddel rendelkezők jövedelme növekedett, de csak két százalékponttal.

A dolgokat aktualizálva a mai Magyarországon 1998-ban öt százalék, 1999-ben kevéssel több mint négy százalék évi átlagos teljesítménynövekedési ütem alakult ki. A GDP megkétszereződéséhez húszéves időszakban reálértéken 3,5% évi átlagos növekedési ütem kapcsolódik. Ha egy főre jutó

reál GDP megkétszereződését tíz év alatt szeretnénk, akkor az évenként és átlagosan 7,2%-os növekedési ütemet igényel. Az első eset már előfordult a magyar gyakorlatban, a második eset a tíz év alatti megkétszereződés (tíz éven keresztül évi átlagos 7,2%-os) GDP növekedés még nem volt. A gazdaság átlagos évi növekedési üteme csalóka mutatószám, aminek közgazdasági teoretikus és praktikus értelmezése és hasznosíthatósága ugyan létezik, de következmény jellege miatt nem tervezhető és nem egyértelműen eredmény. Ennek ellenére sokaknak e jelzőszám felmutatása eddig is és ezentúl is érdekes társadalmi, politikai eredménynek vagy kudarcnak tűnik. Az egy főre jutó GDP aritmetikai evidencia miatt, nagyon „színvonalfüggő”, hiszen a magyar mai növekedési ütem az ausztriaiak kétszerese, de a mi mai magas növekedési ütemünk mellett 30 év kell a mai Ausztriai gazdasági teljesítmény elérésére és ha ők a mai növekedési ütemet fenntartják, akkor 30 év alatti utolérésükhöz 7,8%-os évi átlagos ütem kellene.

A történelmileg hosszú időszorban történő visszatekintésben² az elmúlt ötszáz esztendő első nagy periódusában, 1500 és 1820 között a világ népessége 425 millióról 1068 millióra, több mint két és félszeresére növekedett. Ebben az időszakban a teljesítmény 240 milliárd dollárról 695 milliárd dollárra, közel háromszorosára nőtt. A teljesítményt tekintsük az 1900. évi áron mért GDP-nek (ezt Angus Maddison engedi meg, mert a jelzett számnak ő a készítője). Ha az egy főre jutó teljesítmény (GDP/fő) változását akarjuk bemutatni, akkor 320 év alatt az egy főre jutó GDP 565 USA dollárról 651 USA dollárra változott. Ez több mint háromszáz esztendő alatt igen szerény, 15%-os növekedés. Ebben a tempóban a teljesítmény megkettőződési ideje közel ezer év, talán a negyvenedik generáció éli meg azt.

A középkori növekedési ütem lassúságát az 1820 és 1992 közötti 172 esztendőben a növekedési folyamat erőteljes felgyorsulása követte. A népességszám megötszöröződött: 1068 millióról, 5441 millióra emelkedett. A teljesítmény 1820. évi színvonala 1992-re negyvenszeresére emelkedett. Ebből következően az egy főre jutó teljesítmény 651 USA dollárról, 5145 USA dollárra, a nyolcszorosára emelkedett. A megkétszereződés ideje 40–50 esztendő.

Az egy főre jutó teljesítmény és a népesség az első hosszabb időszakban (1500–1820) közel azonos ütemben növekedett, a második időszakban (1820–1992) a teljesítmény növekedése jóval élénkebb volt, mint a népességszámé. A teljesítmény és a népesség évszázadokig igen szerényen emelkedett, de a múlt század közepétől a népességszám növekedési üteme felgyorsult és a teljesítmény is azt tette. Úgy tűnik, hogy a népességnövekedés a teljesítménynövekedés forrása, de az is lehet, hogy ez fordítva igaz, és a népesség száma a magas teljesítmény miatt emelkedett. Annyi igaz, hogy a népszaporulat egyik oka a gyermekhalálozási ráta nagyfokú mérséklődése. A megélhető és később az egészségesen megélhető, születéskor, várható élettartam lényegesen magasabb és a fiatalok már két-háromszor több iskolai osztályt végeztek el, mint a lassú növekedés idején. Az írni-olvasni nem tudó analfabéták aránya 60–70%-ról 15–20%-ra csökkent, bár az

² Angus Maddison: *Monitoring the World Economy 1820–1992*, Development Centre Studies 1995. A számítás 1990-as Geary–Khamis dollárban készült

illitarizációs arány nem csökkent 10% alá, sőt úgy tűnik, hogy más okokból következően az maig is létezik, talán növekszik is.

Bizonyítható formában kimutatható, hogy a dinamikus teljesítmény-növekedést a múlt század végétől a XX. század hetvenes éveinek végéig mindenfajta humán erőforrások növelésének prioritása, de még inkább azok szerkezeti változása biztosította. A jelenlegi periódusban ez az állítás nem teljesen vagy nem minden régióban igazolható.

A humán erőforrások fontos kapcsolata a tudomány, a tudás és a teljesítmény szinergikus kölcsönhatása. A tudás gyarapítása a társadalmi és a gazdasági fejlődés alapfeltétele, de ez ma és holnap csak a kis tudásadagok felhalmozása lehet. A tudástöbbletek a felhalmozott ösztudáshoz képest igen szerények, de ha az ilyen kis tételek nem halmozódnak fel, akkor a meglévő óriási tudásvagyon nem szolgálja az emberiség kiteljesedését.

Az elmúlt század közepe után a mechanikai ismeretek kiegészültek a kémiai, később a biológiai diszciplínákkal és a tudás általános alkalmazhatósága az ipari forradalomhoz vezetett. A 1870-es évek gazdasági ennek hatása alatt dinamizálódtak. A mi századunkban ilyen tudományos robbanás a második világháború után a magenergia felszabadítása és hasznosítása, a gondolkodás művi kiterjesztése, az intelligencia-szimulálás, a génmanipuláció mint az öröklődésbe való lehetséges beavatkozás, az úrkutatás rendszerré válása. A tudomány alkalmazásának kiszélesülése és az oktatás ennek megfelelő növekedése létrehozta a földi világon eddig nem tapasztalt gazdasági növekedési dinamizmust. A gazdaság növekedésének dinamizmusa e században még inkább a humán erőforrások felhasználására támaszkodott.

A népességszámot a világon alapvetően két tényező, a születési ráta és az átlagos élettartam hossza határozta meg. A születési ráta a világátlagot meghatározó országokban – kivétel nélkül – az elmúlt két évszázadban felére, harmadára, sőt negyedére csökkent. A születési ráta 1820-ban több mint három százalék volt, 1992-ben praktikusán kevesebb volt mint egy százalék. A születéskor várható élettartam években kifejezve, igen kevés kivétellel 35–40 évről, 76–79 évre emelkedett. E folyamat növelte a népességszámot.

Magyarországon a számok hasonló arányokat mutatnak, de a kétszeri igen nagymértékű határváltozás a statisztikailag korrekt kép kialakítását nagyon zavarja. 1949-től a magyar adatok pontosak és ezekből néhány, az emberi tényezőre vonatkozó következtetés rögzíthető. Az ezer lakosra jutó élveszületés az 1949. évi 20,6-ről 1997-ben 9,9-re csökken, de a csecsemőhalandóság ezer élveszületett csecsemőre vonatkozó adata 91,0-ről 9,9-re, tizedére mérséklődött. A halálozási arány 10–11-ről 14-re nőtt. Ezekből adódik, hogy a teljes termékenység 2,54-ről 1,38-ra mérséklődik. A népességfogyásért nemcsak az élveszületés alacsonyabb száma, hanem a magasabb, főleg férfi halandóság okolható.

A századforduló után csökkenő halandóság legalacsonyabb pontja 1960, amikor ezer főből 10,2 a halálozás száma, de 1995-ben már 14,2 és ez több, mint az 1938-as érték. Az 1960-as évtől a férfi halálozási számarány 1995-re 47%-kal emelkedett, a nőknél pedig csupán 32%-kal. A születéskor várható élettartam 1900-ban (az 1920. évi területre vonatkozó adatok) a férfiaknál 36,56 év, a nőknél 38,15. Ugyanezek az adatok 1992-ben 64,55 és

73,73 (Demográfiai Évkönyv, 1992, KSH). A nők születéskor várható élettartama a századfordulón, 1900-ban 4,3 százalékkal volt több, mint a férfiaké, 1992-ben pedig 14%-kal.

1. táblázat

Születésszám és a születéskor várható élettartam

	100 főre jutó születésszám			A születéskor várható élettartam		
	1820	1900	1992	1820	1900	1992
Franciaország	3,17	2,13	1,30	40	47	77
Németország	3,99	3,56	1,11	..	47	76
Egyesült Királyság	3,03	2,87	1,37	39	51	76
USA	5,52	3,23	1,59	..	47	77
Spanyolország	3,39	1,01	..	35	77	..
Oroszország	4,93	0,94	..	32	64	..
Japán	3,17	0,97	..	35	44	79
Kína	2,17	69
India	4,60	3,00	..	64	61	..

A múlt átlagos számai mellett a földrajzi-gazdasági régiók és országok között igen nagy különbségek és érdekes pályák alakultak ki. A történelmi múltban, megdöbbentő differencia, hogy 1400-ban a ma „fejlett” Nyugat-Európa gazdasági színvonala Kína színvonalának 0,86%-a³. 1820-ban ez az arány Európa javára változik, ebben az évben a fejlett Európa Kínához viszonyítva 207%. 1950-ben Nyugat-Európa egy főre jutó gazdasági színvonala már tízszer annyi mint Kínának, a jelzőszám 1080. A hetvenesnyolcvanas évektől erőteljesen megjelentek a visszazárkózási jelek, 1989-ben a szám 610 és a kilencvenes évek közepétől a jelzőszám 400–500 között helyezkedik el.

2. táblázat

Világgazdasági jelzőszámok (1500–1992)

Évek	1500	1820	1992
Millió főben	425	1068	5441
GDP/fő*	565	651	5145
Világ GDP**	240	695	27995

1900. évi USA dollárban

** (milliárd dollárban)

Forrás: „Monitoring the World Economy 1820–1992” by Angus Maddison, OECD Development Centre Studies

Kína súlyáról és a világátlag kialakulásában betöltött szerepéről annyit, hogy 1820-ban Kína népessége a világ 35,5%-a (ha Indiát 19,6%-ával hoz-

³ Macroeconomics and European Text, Oxford University Press, 1993. Az éves adatok 1985-i USA dollár árakon számolt GDP-ben mérve.

závesszük az együttesen 55,1%), gazdasági teljesítményének aránya 28,7% (Indiával együtt 44,7%). A kilencvenes évek elején a Kínában élő népesség aránya a világ népességéhez mérve igen erősen lepadt 20,6%. A gazdasági teljesítmény aránya a világhoz képest ugyanezen két évszázadban 28,7%-ról 12,9%-ra, az akkori arány felére csökkent.

A világtól mozgása mögött a különböző régiók és országok jelentősen közelednek és távolodnak, így a fő tendencia a konkrét helyre vonatkozóan nem áll meg. Az átlaghoz viszonyított súlyozott szóródási együttható értéke 180 év alatt két-háromszorosára nőtt.

A korszakok kijelölése többféle módon lehetséges. Tarján Tamásnak közreadott véleménye⁴ szerint Polányi⁵, Káldor és Jánossy híres művei alapján mögöttünk – kissé filozófikus értelmezésben – két százéves periódus áll. Az első a Waterloo-tól (1815) Szarajevőig (1914) tartó béke, a második Szarajevőtől Koszovóig (1999) tartó háború. A kétszáz évnyi időszak, praktikusabb felfogásból felfogható és korszakolható úgyis, mint öt egymástól eltérő nagy ciklus. A világ szinte minden régiója, a világtól maghatározó országok – kevés kivétellel – egyformán lélegzenek. Két dinamikus növekedési korszak, az első 1870–1913 között, a második (1950–1978 között). Három alacsony ütemű növekedési korszak, az első az ipari forradalom előtti szolid időszak, a második a két világháborút és a két helyreállítási korszakot ívelő át 1913–1950, a harmadik a lefulladás és a korábbi szocialista országok visszakapitalizálódása (1978–1992).

⁴ Tarján Tamás a Centre August et Leon Walras Université Lumière-Lyon 2 által szervezett hetedik International Karl Polanyi Conference (Re-thinking Human Needs, 1999 május) The Role of Human Capital in Hungary and Euro-Atlantic Integration címmel tartott előadása alapján.

⁵ Nicolas Káldor. Capital Accumulation and Economic Growth (1963), Jánossy, Ferenc: La Fin des Miracles Economiques (1966); Polányi, Karl: *The Great Transformation* (1944) Első rész „A tizenkilencedik század a nyugati civilizáció krónikáiban páratlan jelenséget produkált, nevezetesen egy százéves, 1815-től 1914-ig tartó békét... Míg a század első felében tiltották az alkotmányosságot, és a Szent Szövetség a béke nevében elnyomta a szabadságot, a század második felében üzleties gondolkodású bankárok varrtak alkotmányokat ugyancsak a béke nevében – a féktelen zsarnokok nyakába. Vagyis eltérő formákban és mindig változó ideológiákkal – hol a haladás és a szabadság nevében, hol a trón és az oltár tekintélyének segítségével,...egy és ugyanazt az eredményt érték el: a béke fennmaradását. Ez a majdnem csodával határos teljesítmény a hatalmi egyensúly működésének volt tulajdonítható...” „Az első világháború és a háború utáni forradalmak még a tizenkilencedik századhoz tartoztak. Az 1914–18-as konfliktus pusztán felgyorsított és sokkal súlyosabbá tett egy nem általa teremtett válságot. De akkor nem lehetett észrevenni a dilemma gyökereit, és a túlélők a világháború iszonyataiban és pusztításaiban látták a nemzetközi szervezet előtt oly meglepetésszerűen felmerült akadályok nyilvánvaló forrását.” 295. o.

„A liberális kapitalizmus eltűnt a háborúra készülődő országokból: Németországból, Olaszországból és Japánból, és kisebb mértékben, de eltűnt az Egyesült Államokból és Nagy-Britanniából is. Am a kialakuló fasiszta, szocialista és New Deal-rendszerek csak abban hasonlítottak, hogy elvetették a *laissez faire*-elveket. Míg tehát a történelmet egy olyan esemény indította el a maga útján, amely külsődleges volt minden ország szempontjából, az egyes nemzetek a kihívásra aszerint reagáltak, hogy merrefelé tartottak. Némelyik irtózott a változástól, némelyik messze elébe ment, amikor az közeledett, mások közbömbök voltak.” 301. o.

Az öt időszak egy főre jutó GDP reálértékei és évi átlagos növekedési ütemei az ábrákról jól leolvasható és láthatók, hogy a két élénk növekedési ütemű periódus közül a második (1950–1978) a hetvenes évek végén befejeződött. Maig egyes régiókban az átlagos növekedési ütem számai igen alacsonyak, alacsonyabbak mint az 1913–1950 közötti számok. Ez igaz az Európán kívüli nyugati országokra, Kelet-Európára (negatív növekedési ütem), Latin-Amerikára és Afrikára. Ennek egyik és csak egyik magyarázata a volt szocialista kelet-európai országok piackorlátozott helyzete, ami a világgazdaságot a kilencvenes évek közepén beárnyékolta.

3. táblázat

A kelet-európai országok GDP/fő értéke a rendszerváltás előtti és utáni helyzetben (1989: 100)

	1980	1989	1994
Kelet-Európa	89,2	100,0	79,8
Korábbi Szovjetunió	77,0	100,0	51,8
A keleti blokk együtt	80,5	100,0	59,9

A 15 évvel előtti állapotot a kilencvenes évek közepéig a keleti blokk átlaga nem érte el, de a részadatok ismeretében 1994-ig egyetlen ország sem érte el az 1980. év gazdasági színvonalát. A mélypont Litvánia (33,3%), a legkevésbé Lengyelország esett vissza (91,9%). 1989-ben a szocialista országok a világ GDP 20% fölötti aránya volt, de a fordulat után a kínai részarány emelkedése mellett/ellenére annak kétharmadára csökkent. Ez a világpiacon és Európában különösen erősítette a kereslet korlátoltságát. A számok átlagos teljesítmények számai, ezért a jövedelemtulajdonosok növekvő polarizációja miatt a keleti blokk a volt szocialista országok keresleti helyzete igencsak megváltozott. A népesség több mint felének keresleti színvonala és minősége 25–30 évvel ezelőtti vagy korábbi, a felső jövedelemtized kereslete a fejlett világ felső harmadában helyezkedik el. E körben az oktatás, az egészségügy, a környezetvédelem, a nyugellátás, a biztosítás és sok más üzleti ügy lett a (szabad) piac tárgya. A közepén elhelyezkedő jövedelemdecilisekben az említettek egy része piaci termék, a népesség felénél pedig romló társadalmi, állami ellátás és nem üzleti ügy.

A nyolcvanas és a kilencvenes évek gazdasági növekedési ütemének „lefulladása”, a nagyméretű gazdaságok közül először Japánt érintette és a növekedési ütemet szinte teljesen lenullázta, az európai fejlett országokban kisebb erővel esett vissza a növekedés üteme, pontosabban az ütem feleződött. E jelenség a földi világ régióit és meghatározó országait egyformán érintette.

Egyszerű tapasztalatok és a logika szerint feltehetően az eddigi hosszú ciklusok példája alapján 10–15 év múlva újra a dinamikus emelkedő pálya ismétlődik, de erre elegendő bizonyíték még nem ismerhető. A világ (és mi is) az alacsony növekedési pálya felén áll, ezért fontos, hogy az ezredforduló körüli néhány esztendő csökkenő vagy növekvő ütemű évekből áll. E periódusok közötti ütemkülönbségek a régiók és az országok között is hasonlóak.

A világ hosszú távon érvényesülő fő gazdasági folyamatainak tapasza-

latai szerint az ezredforduló után először egy lassabb, majd feltehetően öt-tíz év múlva egy dinamikusabb gazdasági növekedés érvényesülhet. Ha tudjuk, hogy a világ fő folyamataiból hosszabb időre nem léphetünk ki, ha az ezzel számoló gazdaságstratégiát megtervezzük (már amit tervezni lehet és amiben szerény, de valóságos döntési lehetőségeink vannak), ha a belső értékeket és kulturális hagyományokat nem kopírozunk, ha a szellemi tőke akkumulálását támogatjuk, akkor elkerülhetjük a nagy gazdasági és társadalmi veszteségekkel járó radikális változtatásokat.

A Magyar Tudományos Akadémia – Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA

Az MTA-SYLFF (Fiatal Vezetők Ösztöndíja Alapítvány) pályázatot hirdet diplomás fiataloknak — a magyar gazdaság és kultúra fejlődését szolgáló, ugyanakkor egyetemes, humanitárius szempontokat is érvényesítő — társadalomtudományi továbbképzési ösztöndíj elnyerésére, illetve ehhez kapcsolódóan külföldi konferencián, tanulmányúton való részvétel támogatására.

A továbbképzési ösztöndíj nyertesei 2001. január 1-jétől magyarországi akadémiai vagy egyetemi (Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Debreceni Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem) kutatóhelyen, témavezető irányításával végzik tanulmányaikat.

A pályázók egyidejűleg utazási támogatás elnyerésére is benyújthatnak pályázatot. Az utazási támogatás a továbbképzési ösztöndíj kutatási témájához kapcsolódóan konferencián való előadói részvételt, illetve tanulmányút lebonyolítását segíti. Önálló utazási támogatásra irányuló pályázatot a kuratórium nem fogad el.

Pályázatot nyújthatnak be társadalomtudományi diplomával és nyelvizsgával rendelkező 30 év alatti szakemberek. Az elnyerhető ösztöndíj maximális időtartama 3 év. A 2, illetve 3 évet elnyert pályázó vállalja, hogy az ösztöndíj leteltével disszertáció szintű dolgozatot nyújt be.

Az ösztöndíj havi összege nettó 50 000 Ft. Az Alapítvány az ösztöndíjak odaítélésével munkaviszonyt nem létesít. Az Alapítvány által nyújtott összeg adómentes. Az ösztöndíjas az ösztöndíj időtartama alatt egyéb munkaviszonyát szünetelteti. A pályázatok benyújtási határideje: 2000. október 1.

Az alapítványi támogatások odaítéléséről az MTA-SYLFF Kuratóriuma – szakértői véleményekre támaszkodva — egyszerű szótöbbséggel hozott határozattal dönt. A Kuratórium döntéséről a pályázók 2000. dec. 15-ig írásban értesítést kapnak.

A pályázatokat két nyelven, magyarul és angolul kell benyújtani, magyarul négy, angolul egy példányban. Pályázati űrlapok az Alapítvány Titkárságán (Tarnóczy Mariann alapítványi titkár, MTA Titkársága, 1051 Budapest, Nádor u. 7. I. 115.) igényelhető, valamint a pályázati felhívás szövege olvasható az MTA honlapján (<http://www.mta.hu>), a pályázati űrlapok a honlapról letölthetők.